

EXAMENSARBETE

Hösten 2007

Lärarytbildningen

Elevs medvetenhet om läsutveckling utanför skolan

Jämförelse mellan elever i förskoleklassen samt skolår tre

Författare

Tina Anderberg
Malin Kellerman

Handledare

Wiveca Friman

www.hkr.se

Elevers medvetenhet om läsutveckling utanför skolan

Jämförelse mellan elever i förskoleklassen samt skolår tre

**Författare:
Tina Anderberg
Malin Kellerman**

ABSTRACT

Syftet med undersökningen har varit att undersöka om eleverna i förskoleklassen och skolår tre har en medvetenhet kring samhället som kunskapskälla för läsutvecklingen. Detta då skolan och samhället är delar av en helhet, *den gemensamma verkligheten*. Genom intervju som metod har undersökningen genomförts med totalt sexton elever. Utifrån intervjuerna har det framkommit att eleverna i dessa skolår har en kännedom om samhället som kunskapskälla. Denna förståelse är dock mer utvecklad hos eleverna i skolår tre. Teoretikerna Dewey, Vygotsky och Peastalozzi talar om vikten av att samhället lyfts in i skolans värld och att dessa båda delar förs samman till en helhet, den så kallade gemensamma verkligheten. Om denna fulländade sammansmältning existerar öppnar den upp för nya erfarenheter hos eleverna. Detta leder dem därefter till vidare utveckling i sin läsutveckling. Idag lever vi i ett kunskapssamhälle där utvecklingen hela tiden fortskrider framåt, därför måste individerna i samhället följa med för att inte på något sätt stagnera.

Ämnesord: Medvetenhet, läsutveckling, samhället och skolan.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	5
1. INLEDNING	6
1.1 Disposition	7
1.2 Historisk bakgrund	7
1.3 Samhällskontext	8
1.4 Definition	9
1.4.1 Skolan, samhället och den gemensamma verkligheten - delarna och helheten	9
1.4.2 Kunskap.....	9
1.5 Syfte	10
2. FORSKNINGSAKGRUND	11
2.1.1 Deweys tankar.....	11
2.1.2 Vygotskys tankar.....	11
2.1.3 Pestalozzis tankar	12
2.1.4 Sammanfattning av teoretikerna.....	12
2.2 Styrdokument	13
2.2.1 Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94.....	13
2.2.2 Kursplan för Svenska	13
2.3 Medvetenhet kring elevers eget lärande.....	14
2.4 Skolan, samhällets och den gemensamma verklighetens påverkan på elevers läsning .	15
2.4.1 Skolans påverkan på elevers läsning	15
2.4.2 Samhällets påverkan på elevers läsutveckling	15
2.4.3 Den gemensamma verklighetens påverkan på elevers läsutveckling.....	16
2.5 Problemprecisering.....	17
3. METOD	18
3.1 Metodval.....	18
3.2 Semistrukturerad surveyundersökning	18
3.3 Respondenter	19
3.4 Genomförande	19
4. RESULTAT	21
4.1 Elevers tankar kring var läsning sker	21
4.1.1 ”Brukar läsa där hemma och i skolan” (Elev skolår tre).....	21
4.2 Vidareutveckling kring elevers tankar om var läsning sker	21
4.2.1 ”Kanske lite skyltar och sånt” (Elev skolår tre)	22
4.3 Medvetenhet hos eleven om var läsningen sker utanför skolan.....	22
4.3.1 ”Tror att mamma och pappa hade lärt mig” (Elev skolår tre).....	22
4.4 Elevernas samtal om läsning	23
4.4.1 ” Nej, jag håller det hemligt” (Elev i förskoleklassen)	23
4.5 Läsutveckling i affären.....	23
4.5.1 ”Till exempel när man ska gå in så står det Ica” (Elev i förskoleklassen).....	24
4.6 Läsning på biblioteket	24
4.6.1 ”Jag tittar alltid lite typ i böckerna och läser kanske en sida för att se om den är bra” (Elev i skolår tre).....	24

4.7 Ytterligare läsning hemma	25
4.7.1 "Mmmm, jag kan se ord på min hamsterbur där hemma" (Elev i förskoleklassen)	25
4.8 Läsutveckling vid TV-tittande	25
4.8.1 "Ibland är det lite sån här text och sånt och då brukar jag läsa." (Elev i skolår tre)	25
4.9 Läsutveckling vid datoranvändning	26
4.9.1 "Om det står något som man kan läsa" (Elev i förskoleklassen)	26
4.10 Metoddiskussion.....	27
5. ANALYS.....	28
5.1 Elevers medvetenhet kring när läsning sker i skolår tre.....	28
5.2 Elevers medvetenhet kring när läsning sker i förskoleklassen.....	29
5.3 Sammanställning av elevernas medvetenhet kring när läsning sker	31
6. DISKUSSION	33
6.1 Medvetenhet kring elevers eget lärande.....	33
6.1.1 Medvetenhet efter varierad utvecklingzon.....	33
6.1.2 Medvetenhet om när ny kunskap uppstår.....	34
6.2 Skola, samhälle och den gemensamma verkligheten	35
6.2.1 Skolans påverkan på elevers läsning	35
6.2.2 Samhällets påverkan på elevers läsning	36
6.2.3 Den gemensamma verklighetens påverkan på elevers läsutveckling.....	37
6.3 Vidare forskning.....	39
7. SAMMANFATTNING	40
REFERENSER	41
BILAGA A	43

FÖRORD

Efter två månaders intressant arbete känner vi oss nu nöjda med vår undersökning. Vi har fått en tydlig bild över elevers medvetenhet kring lärande i samhället. Under arbetets gång har vårt samarbete känts väldigt givande och inspirerande. Glatt humör och mycket skämtsamheter, har varit vårt signum. Detta har fungerat väl genom hela denna resans gång.

Vi vill framförallt tacka vår handledare Wiveca Friman, studiegruppen och alla ni som tagit er tid att granska vårt arbete. Detta har varit ett stöd i arbetsprocessen och har stärkt oss till att vilja fortsätta arbetet framåt.

Vi vill även ge vår tacksamhet till alla de intervjuade elever som har ställt upp för oss. Utan er hade denna undersökning aldrig kunnat utföras.

Till sist vill vi ge ett stort tack till alla familjemedlemmar och vänner som visat stort tålamod med oss under arbetets gång.

TACK!

Tina Anderberg och Malin Kellerman

1. INLEDNING

Vi lever idag i ett kunskapssamhälle. Innebörden av ett kunskapssamhälle är att det "[...] är ett lärande samhälle" (Hargreaves, 2004 s. 41). Detta samhälle påverkar alla människor i vår omvärld, då vi dagligen inhämtar kunskaper¹ från olika situationer som uppstår. Exempelvis kan denna kunskapsinhämtning ske genom affärsbesök, biblioteksbesök, tv-tittande, datoranvändning samt övrig media. Steinberg (1994) menar att "Framtiden kräver medborgare som kan se helheten, tänka självständigt och samtidigt samarbeta.". Steinberg säger vidare att människorna i samhället måste veta [...] hur man lär sig [...], var det går att få tag på ny [...]kunskap[...], samt hur denna kan användas i samhället. (a.a 1994 s.115). Detta innebär, för att kunna förstå helheten, måste delarna vara på sin plats.

Helheten som vi medborgare måste lära oss att se, har vi valt att benämna som *den gemensamma verkligheten*. Detta begrepp innebär att alla delar som stödjer läsutvecklingen finns i den gemensamma verkligheten och blir där samspelta. Dessa delar, menar vi är skolan och samhället. Teoretikern Vygotsky benämner begreppen teori och praktik (Stensmo, 1994). Vår översättning av dessa begrepp är alltså skola och samhälle. Den gemensamma verkligheten är vår egen tolkning av den så kallade helheten, som även Vygotsky talar om. De här begreppen förklaras vidare i avsnittet *Definitioner*.²

I vår undersökning ligger alltså tyngdpunkten på delarna, det vill säga skola och samhälle. Det är viktigt att framtidens elever blir medvetna om var och när läsutvecklingen sker, genom att förstå att skolan inte är den enda kunskapskällan. Vi ska alltså kunna se skola och samhälle utifrån delarna till en gemensam helhet, den gemensamma verkligheten. Vår forskning kommer att innehålla intervjuer med elever i förskoleklassen och skolår tre. Genom dessa intervjuer kommer vi att synliggöra elevernas tankar kring läsutvecklingen utanför skolan. Även en jämförelse mellan skolåren kommer att ske, för att se om det finns någon markant förändring.

¹ Se 1.4.2 Definition; Kunskap

² Se 1.4.1 Definition; Skola, samhälle och den gemensamma verkligheten. Delarna och helheten

1.1 Disposition

Undersökningen redovisas genom följande huvudrubriker; Inledning, Forskningsbakgrund, Metod, Resultat, Analys, Diskussion samt Sammanfattning. I inledningsavsnittet presenteras en bakgrund sett ur historisk och nutids perspektiv. Även definitioner av aktuella begrepp samt syftet med denna undersökning presenteras här. Forskningsbakgrunden beskriver redan befintlig litteratur och teorier kring vår forskning, samt de riktlinjer som finns för vad dagens elever ska kunna efter att de lämnat grundskolan. Problempreciseringen redovisas i forskningsbakgrunden. I metodavsnittet beskrivs hur undersökningen utföll samt vilken tillämpning av metoder som användes till den. Det som framkom vid undersökningen analyseras i analysavsnittet. Därefter följer diskussionen där tidigare forskning sammanställs med undersökningens resultat. Både likheter och skillnader mellan dessa redovisas. Diskussionen avslutas med ett resonemang kring vidare forskning inom ämnesområdet. Avslutningen av undersökningen summeras i sammanfattningsavsnittet.

1.2 Historisk bakgrund

Innan folkskolestadgan infördes 1842 lärde man sig framförallt att läsa för att kunna förstå olika lagar och förordningar som gällde i samhället. Denna inläring skedde genom hemundervisning där den mest kunniga agerade som lärare. Oftast var det husbonden i familjen som förfogade över detta ansvar för läsutvecklingen. Prästerna i hembygden hade sedan husförhör för att kontrollera bygdens läsning. Efter att folkskolestadgan trätt ikraft var det läseboken som blev det huvudsakliga verktyget för läsutvecklingen. Då andra världskriget var slut, utvecklades samhället på många olika sätt i en väldigt snabb takt. Även skolan behövdes förändras för att kunna följa med i samhällsutvecklingen. Därmed infördes grundskolan 1965 och med den kom också läroplaner. *Läroplan för grundskolan 62* samt *Läroplan för grundskolan 69* talade om att läsning var en viktig del i samhället för eleverna så att de skulle kunna följa med i den samhällsutveckling som pågick. Då talades det också om att läsning och läsutveckling fanns inom ramen för svenskämnet. Eleverna skulle utbildas för att utveckla de grundläggande färdigheterna i det svenska språket, alltså tala, skriva och läsa (Kullberg, 1992).

Läroplan för grundskolan 80 var mer omfattande och innehållsrik än tidigare läroplaner. Denna talade mer om övergripande mål kring elevernas läsning, då tidigare uppfattning var att läsning och läsutveckling var ett sammanslaget begrepp inom ämnet svenska. Nu splittrade

man dessa, istället blev det ett mer vidgat perspektiv över läsningen som kunskapskälla (Kullberg, 1992).

Dagens läroplan, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet från 1994*, talar om samarbetet mellan olika kunskaper. Dessa kunskaper, delar, ska smältas samman till en gemensam helhet (Skolverket, 2006).

1.3 Samhällskontext

Persson (2000) talar om hur svårt det är för eleverna att ta in sina dagliga liv i skolan. Det naturliga är då för dem att dessa båda delar är två helt olika saker, skolan för sig och omvärlden för sig. Att överhuvudtaget kunna se ett sammanhang mellan det som elever läser i skolan och samhället i övrigt är för de flesta helt otänkbart (a.a, 2000) .

Genom att låta den livserfarenhet elever har med sig i bagaget, ta ett steg in i skolans värld blir det lättare för dem att ta till sig av de olika språken som finns. Exempel på dessa språk kan vara tala, läsa och skriva. När vi har ett intresse och känner igen saker i det vi gör, stärks inlärningsförmågan och våra sinnen öppnas. Då de båda delarna blir till en helhet, så är det lättare att sträva framåt för att nå nya utmaningar utifrån det vi redan klarar av (Teleman, 1991). Som en jämförelse kan man se när skola och samhälle smälter samman mot en helhet, den gemensamma verkligheten, då blir utvecklingen fulländad.

Metodboken *Spökägget* (Andersson, 2000) menar att elever som har upptäckt läsningens betydelse i vardagen blir duktiga läsare. De elever som bara ser att läsning sker i skolan, får det mer besvärligt att ta till sig utvecklingen i läsning. Andersson konstaterar också att de elever som inte förstår meningen med att kunna läsa eller överhuvudtaget inte har kunskap om skolans betydelse, har mycket svårt för att lära sig läsa. Eleverna kan alltså uppfatta läsningen som något de har användning för eller något påtvingat då skolan kräver detta (a.a 2000).

”Att lära är att leva och att leva är att lära.” Att kunna läsa är ett måste för att kunna fungera i vårt dagliga liv. Genom läsningen har vi också lättare att ta till oss ny kunskap (Thomsen, 1980 s. 7). Svedner (1999) säger också att den inläring som sker via medier i samhället är lika viktig som en skönlitterär text med ett värdefullt innehåll. Marton och Booth (2000) anser att om inläringen inte är uppmärksammas ger den inte en tillfredsställande mening, vilket

den gör då den är tydlig. Dock är det oklart kring hur elever uppfattar denna inlärningsprocess, är den uppmärksamman eller är den dold? Detta ska vi försöka klarlägga i vår empiriska undersökning.

1.4 Definition

Dessa definitioner är sammanställda utifrån våra egna tankar kring vad begreppen innefattar för denna forskning, om inte annat anges.

1.4.1 Skolan, samhället och den gemensamma verkligheten - delarna och helheten

Skola och samhälle (delarna) samt den gemensamma verkligheten (helheten), är begrepp som är centrala för vår undersökning. Genom dessa begrepp kommer vår empiriska undersökning samt forskningsbakgrunden bindas samman. Utifrån detta kommer vi att diskutera vilken roll skola, samhälle och den gemensamma verkligheten har för elevernas läsutveckling.

Dessa begrepp kommer även att omnämnas som delarna och helheten. Skolan är en del av en helhet. Inom skolan sker lärande på olika sätt men som en del av den gemensamma verkligheten, helheten. Samhället är ytterligare en del av en helhet, och även här tar eleverna till sig kunskaper genom olika institutioner. Definitionen av dessa institutioner är exempelvis affärer, bibliotek, datorer, tv samt övriga situationer där läsning kan ske. Det som definieras som den gemensamma verkligheten är alltså delarna som är sammansatta till en helhet, det vill säga skola och samhälle.

1.4.2 Kunskap

Att definiera kunskap som begrepp kan vara komplicerat. Dock inriktar sig denna undersökning mot *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*, Lpo 94, som tolkar begreppet enligt följande:

Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former- såsom, fakta, förståelse, färdigheter och förtroenheter som förutsätter och samspelar med varandra.

(Skolverket, 2006 s. 16; Skolans uppdrag)

Kunskap förekommer i en mängd varierande situationer och uttrycker sig därmed på flera olika sätt. Kunskapen relateras till en helhet utifrån de varierande sätt och situationer, där den

uppstår. Begreppet kunskapskälla kommer att nämnas i uppsatsen, vilket syftar på dessa varierade sätt och situationer som kunskapen uppstår ur.

1.5 Syfte

Vårt syfte är att undersöka elevers medvetenhet kring samhällets påverkan på deras lärande vad gäller läsutveckling. Detta lärande i samhället kan exempelvis uppträda då eleverna besöker olika affärer. Läsningen kan då förekomma skyltar, prislappar och så vidare. Genom forskning inom detta område vill vi finna nya sätt att utveckla medvetenheten kring elevers eget lärande utanför skolans värld. Utifrån vår forskning hoppas vi göra pedagoger och elever uppmärksamma på inläringen utifrån samhället som kunskapskälla. Vi menar då att kunna sätta samman delarna, skolan och samhället, till en helhet, den gemensamma verkligheten. Detta är en viktig aspekt att ta vara på eftersom vi lever i ett kunskapssamhälle, där alla i samhället måste följa utvecklingen för att inte stagnera. Då delarna inte vävs samman till helheten, splittras samhällsstrukturen och delarna står var för sig. Detta kan innebära att skolan och samhället tar ett steg tillbaka i historien istället för att sträva framåt och vidareutvecklas för kommande generationer.

2. FORSKNINGSBAKGRUND

I detta avsnitt kommer den teoretiska delen att presenteras. Vi har valt att dela avsnittet i följande kategorier: Teoretisk bakgrund, styrdokument, läsprocessens utveckling, medvetenhet kring elevers eget lärande, skolans påverkan på elevers läsutveckling, samhällets påverkan på elevers läsutveckling, den gemensamma verklighetens påverkan på läsutvecklingen, sammanfattning samt problemprecisering. Dessa delar kommer sedan att föras samman med den empiriska sammanställningen till en diskussion i ett senare avsnitt.

2.1 Teoretisk bakgrund

Teoretikerna Dewey, Vygotsky samt Pestalozzi betonar betydelsen av teorins samspel med praktiken, det vill säga skolan och samhället, för att kunna bli en helhet, den gemensamma verkligheten. Vi kommer i detta avsnitt att utförligt beskriva dessa teoretikers mening om lärandet och medvetenheten kring den egna medvetenheten.

2.1.1 Deweys tankar

Dewey (1980), professor i filosofi, psykologi och pedagogik, menade att ett sammanhang mellan teori och praktik måste existera, för att medvetenhet kring inläring ska ske. Innebörden är att medvetandegöra inlärningsprocessen både i teori och praktik (a.a 1980).

Enligt Egidius (1999) säger Dewey följande: ”Utan praktik blir teorin obegriplig, utan teori förstår man inte det praktiska” (s.65). Dessa är beroende av varandra för att maximal inläring ska uppstå. Det är viktigt att vara uppdaterad i samhällsutvecklingen, så vi inte mister vår framtida exponering och stannar kunskapsmässigt i tillväxten (a.a 1999) .

2.1.2 Vygotskys tankar

Enligt Stensmo (1994) hade den ryske psykologen och pedagogen Vygotsky, en teori kring lärande att kunskap uppstår genom gärning, alltså när samspel mellan teori och praktik fullbordas till en helhet (a.a 1994). Vygotsky menar att individer utvecklas av de olika delarna som är lärande och tar till sig dessa nya kunskaper. Den här kombinationen kräver dock ett verksamt samspel med omgivningen (Egidius, 1999). När samspelet med omgivningen fungerar tillkommer nya verktyg vilket gör att utvecklingen kan fortskrida (Stensmo, 1994).

Vygotsky talar om barns potentiella utvecklingszoner. Med detta menar han att eleverna har en zon att vidareutveckla. Denna består av kunskaper som eleverna redan har, samt att det finns ytterligare utrymme för att utforska fler kunskaper och expandera zonen. Detta sker genom ett samspel med omvärlden och med omgivningen. Här uppstår då en trygg tillvaro. Barnen stärks av detta och nya kunskaper utvecklas (Andersson, 2000).

Stensmo (1994) beskriver Vygotskys ”utvecklingszoner” (a.a s 164) i sex stadier:

1. Den undre delen, det vill säga där elevens kunskapsnivå redan ligger och kan vidareutvecklas.
2. Den övre delen, det mål eleven ska kunna nå genom sitt eget tänkande och ny kunskap runtomkring.
3. Här bearbetas det mål som ska nås, med hjälp av förmedling från pedagogen.
4. Här går eleven sedan vidare själv i sin utveckling mot målet och upptäcker att lärdom uppstår.
5. Här öppnas nya vägar då eleven utökar sin grad av nya inlärningsmöjligheter, eleven använder sig då av den redan befintliga lärdomen.
6. Genom att eleven nått ett nytt mål, så utökas även den undre zonens potential och ytterligare ny kunskap grundar sig att kunna utgå ifrån.

2.1.3 Pestalozzis tankar

Kullberg (1992) talar om att Pestalozzi som anses vara pedagogikens fader, menade att det är viktigt att gå ut i världen (a.a 1992). Pestalozzi menar att då eleverna lär sig upptäcka nya lärdomar av det som finns runt omkring dem, för att sedan föra dessa samman till den gemensamma verkligheten. Han talar då också om att hjärnans aktivitet stärks. Då eleven tar ny lärdom till sig menar han att det är viktigt med en utgångspunkt från deras egna verklighetsbaserade händelser (Stensmo, 1994).

2.1.4 Sammanfattning av teoretikerna

Dewey, Vygotsky och Pestalozzi menar samtliga att då teori och praktik sammanförs till en helhet så medvetandegörs ny kunskap. De anser att det är viktigt att samspelet fungerar mellan dessa. Det är viktigt att ett samarbete fungerar mellan skolans värld och samhället runtomkring för att människans utveckling inte ska stagnera, utan fortsätta att utvecklas

framåt. Det är viktigt att våga ta detta steg ut i verkligheten och ta till sig den nya kunskapen och våga låta den sammansmälta med skolans verksamhet, då blir kunskapen fulländad.

2.2 Styrdokument

I detta avsnitt kommer styrdokumenterna för grundskolan att presenteras. Styrdokumenterna innehåller normer och ska stödja eleverna till att uppnå dem. Nedan kommer delar av styrdokumenterna att presenteras kring undersökningens frågeställning.

2.2.1 Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94

Skolans uppdrag är att eleverna ska se kunskap ur olika synvinklar, genom både skola och samhälle.

Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld som skolan utgör skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande och utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet.

(Skolverket, 2006 s. 6)

Skolan ska även sträva mot "[...] att varje elev utvecklar nyfikenhet och lust att lära" (Skolverket, 2006 s. 9).

2.2.2 Kursplan för Svenska

Under rubriken, *Ämnets karaktär och uppbyggnad*, står följande utdrag som belyser språkutvecklingens enorma betydelse:

Språkutvecklingen innebär att elevernas begreppsvärld vidgas. Alla lärare har ett gemensamt ansvar och måste vara medvetna om språkets betydelse för lärande.

(Skolverket, 2002 s. 98)

Enligt kursplanen ska eleverna kunna hantera samhällets kunskapskälla. Detta genom att se både de positiva och negativa delarna i samhället som en kunskapskälla. Skolan ska alltså sträva mot att eleverna:

[...] utvecklar förmåga att utnyttja olika möjligheter för att hämta information, tillägnar sig kunskap om mediernas språk och funktion samt utvecklar sin förmåga att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap.

(Skolverket, 2002, s. 97)

Då samhället är en del av helheten är det viktigt att eleverna förstår vikten av att hitta nya vägar för att stärka sin språkutveckling. Detta är en process som måste samspela tillsammans med omgivningen.

Med hjälp av språket är det möjligt att erövra nya begrepp och lära sig se sammanhang, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera. Elevernas förmåga att reflektera och att förstå omvärlden växer. Språket utvecklas i ett socialt samspel med andra.

(Skolverket, 2002, s. 98)

2.3 Medvetenhet kring elevers eget lärande

För att eleverna ska bli medvetna om att skolan inte är den enda plats vi lär oss på, anser Björk och Liberg (1996) det vara viktigt att lärare öppnar upp och visar eleverna skolan som en del av samhället. Detta kan exempelvis ske genom tidningar och tidskrifter (a.a. 1996). Teleman (1991) menar att här utmanas eleverna ytterligare i sin läsning. Det är viktigt att skolan inte stannar upp och sluter sig, så att den auktoritära läraren tar över och styr i klassrummet. Elevernas medvetande stannar då inom skolans murar. I dagens skola är detta inte så vanligt då strävan är att öppna upp och låta eleverna ta till sig av verkligheten utanför. Att förstå vikten av skolans och omvärldens helhet, för att medvetandegöra vår kunskap på olika sätt är viktigt (a.a 1991).

I sin artikel "Att själv välja väg för lärandet" talar Sträng-Haraldsson (1995) om det metakognitiva lärandet det vill säga att eleven är "[...] medveten om sitt eget lärande [...]" (s.24). Här menar Sträng-Haraldsson, att då elever upptäcker hur de lär sig, alltså att de förstår sitt eget lärande, kan de på ett mer effektivt sätt ta till sig av nya kunskaper (*Vägar till elevers lärande*, 1995). Genom att elevens tankeverksamhet hela tiden utvecklas, stärks också elevernas medvetande om den omgivande värld. Eleverna utvecklas då kunskapsmässigt, vilket de tar med sig in i skolans värld och bygger utifrån detta upp ny lärdom. Pramling Samuelsson & Mårdsjö (1997) använder uttrycket "lära barn lära" (s.42). Detta innebär att elever lättare får förståelse för världen runtomkring och ny medvetenhet skapas (a.a, 1997). De menar att barn skapar baskunskaper genom erfarenheter som omvärlden ger dem. Barns kunskaper utvecklas genom att de kontinuerligt tar till sig av världen runtomkring. Då barn medvetandegör ny kunskap öppnas omvärlden upp och ses med nya ögon. Vidare refererar

Pramling Samuelsson & Mårdsjö (1997) till professorn i pedagogik och didaktik, Ference Marton, som talar om att i vårt medvetande finns all vår tidigare kunskap lagrad. Marton beskriver vidare detta som om visst medvetande träder fram lättare än annat. Detta styrs helt och hållet på hur personen i fråga uppfattar sin omgivande värld "den yttre horisonten" och det som sker för stunden vilket innefattar "den inre horisonten" (s. 35). Var än individen befinner sig ser de alltid omvärlden ur sitt perspektiv i den uppkomna situationen som sker. Att kunna upptäcka och förstå något hänger helt och hållet på hur ens medvetande påverkas. Detta innebär att vara medveten om det som sker för tillfället. Då kunskap medvetandegörs, sker ny inläring. Medvetandet kan beskrivas som en hela tiden pågående process, som utvecklas då ny kunskap uppstår om världen runtomkring (a.a 1997).

2.4 Skolan, samhällets och den gemensamma verklighetens påverkan på elevers läsning

Då delarna ska bli en helhet, kommer vi här med hjälp av litteratur att skilja på delarna, det vill säga skola och samhälle, för att föra samman dessa till en helhet, den gemensamma verkligheten.

2.4.1 Skolans påverkan på elevers läsning

Många elever har inställningen om att när de börjar i skolan, så är det också där de ska lära sig läsa. På vilket sätt de lär sig brukar de inte fundera så mycket över, bara att skolan säger att de ska. De ser bilden av att det är läraren som lär ut kunskapen (Pramling Samuelsson & Mårdsjö, 1997). Hjalme (1999) säger att det är viktigt att läsningen sker på ett naturligt sätt för människan i det dagliga livet och inte som något påtvingat. Eleverna måste få utvecklas till den nivå de är redo för när det gäller läsutvecklingen. Det är också viktigt att pedagogerna utmanar eleverna i sin läsning och då använder sig av elevens tidigare erfarenheter (a.a 1999). Pedagogerna har en svår uppgift framför sig att förmedla detta till elevens medvetande på ett positivt sätt och få dem att förstå sammanhanget (Persson, 2000).

2.4.2 Samhällets påverkan på elevers läsutveckling

Det finns inte bara ett sätt som elever kan lära sig läsa på, detta är varierande från elev till elev. En del elever behöver betydligt mycket mer stöd än andra och en del elever är helt självlärande. De elever som lär sig läsa själva finner läsningen på olika sätt i samhället. De

läser bland annat olika texter i tidningar, samt att de även kan tyda olika sorters information som finns runt omkring i omgivningen. I samhället finns det ett omedvetet ordförråd så som läsning på skyltar, i affärer med mera, där en ovetande inlärningsprocess ständigt sker. Genom att eleverna får ta del av de olika språkupplevelser som finns runt omkring i samhället byggs läsutvecklingen kontinuerligt upp. Därmed stärks medvetenheten gällande elevernas läsutveckling om den tydliggörs (*Boken om läsning*, 2006). Då individen tar till sig av olika delar som finns i samhället, som till exempel att läsa, så uppstår det hela tiden en framåtskridande utveckling. En utveckling sker som gör att individen utvecklas till att bli en samhällsmedborgare med många olika lärdomar att ta till (Säljö, 2005).

Bland de individer som tittar mycket på TV, menar Persson (2000), går det också att finna de som lägger ner mycket tid på sin läsning. Då individen använder sig av olika medier så uppstår det hela tiden nya redskap att kunna ta till för att vidareutveckla språket. Genom dessa redskap utvecklas en förståelse av att kunna se helheten av omvärlden och sig själv (a.a 2000).

2.4.3 Den gemensamma verklighetens påverkan på elevers läsutveckling

Då människan tar till sig ny kunskap så utgår vi alltid från den grund vi redan har och därifrån bygger vi nytt. Desto mer erfarenhet vi har om vår omvärld gör att vi lättare tar till oss läsutvecklingen. Då elever får vara med och ta för sig på olika sätt i samhället väcks också deras sinnen och nyfikenhet uppstår. Genom att nya kunskaper hela tiden uppstår hos eleverna får de lättare att ta in läsningen i sina liv (*Boken om läsning*, 2006).

Den australienska läs- och skrivinlärningsexperten Fox, talar om de ”tre hemligheterna”, det vill säga ”förståelsen för skriften, språket och världen”. Fox talar också om att när dessa delarna sätts samman blir detta till en helhet och det är då läsningen inträder. Författaren säger att det är viktigt att alla de tre delarna är lika starka för att läsutvecklingen ska kunna fungera till fullo. De barn som har svårare för att läsa har förmodligen någon brist i någon av delarna. Då blir det aldrig en hundra procentig helhet för dessa elever (*Boken om läsning*, 2006 s.13). Marton & Booth (2000) förklarar helhetens betydelse för inläringen genom följande citat;

Varje situation - antingen vi betraktar den som en inlärningsituation eller en situation där man tillämpar något man lärt sig - har en viss *relevansstruktur*: personens erfarenhet av vad situationen manar till, vad den kräver. Det kan vara ett mål, en riktning, och i relation till den riktningen framstår situationens olika aspekter som mer eller mindre relevanta. Det är hur den lärande erfar situationen som en helhet som ger perspektiv på delarna.

(Marton & Booth, 2000 s. 185)

Det är viktigt att eleverna får ta del av det språk som talas i samhället, så att det inte endast blir skolans undervisningslitteratur som gäller. Det är viktigt att pedagogen öppnar upp elevens ögon för olika media som finns för att kunna slå ihop teori- och praktikdelarna (Teleman, 1991).

För att kunna erfara någonting *som* någonting måste vi kunna urskilja det från och relatera det till ett sammanhang, urskilja dess delar och relatera dem till varandra och till helheten.

(Marton & Booth, 2000 s. 143)

Björk och Liberg (1996) berättar om att en del barn lär sig helt själva att läsa utanför skolans värld. De menar att det är viktigt att pedagogen tar till sig av detta och tar med denna lärdom i skolans kunskapsförmedling. Dessa elevers första steg är att de till en början lär sig att upptäcka och känna igen olika ord som finns i samhället, dessa ord ökar de successivt på efter hand och nya ord bildas (a.a 1996). Rönnberg (1997) menar också ny kunskap uppstår ofta då vi inte funderar på att lärande sker; ”Inte lär vi oss enbart genom att anstränga oss och investera mental möda. Det mesta här i livet lär vi oss när vi inte är superkoncentrerade.” (Rönnberg, 1997 s. 48)

2.5 Problemprecisering

Har eleverna förståelse vad gäller samhällets påverkan på deras läsutveckling eller ser eleverna skolan som den enda kunskapskällan till läsutveckling? Skiljer förståelsen sig mellan eleverna i förskoleklassen och skolår tre?

3. METOD

I detta avsnitt kommer den empiriska undersökningens process att beskrivas. Här kommer det att redovisas följande; Metodval, metod för intervjuer, beskrivning av respondenterna samt hur genomförandet utfördes och i vilken miljö att beskrivas. De etiska övervägande vi tagit ställning till för intervjuerna presenteras i fortlöpande text i avsnittet.

3.1 Metodval

I vår undersökning användes intervjuer som metod för att få så utförlig information som möjligt. Tanken var att härigenom kunna tydliggöra vår frågeställning och förändra efter respondentgrupp, detta då alla elever inte var läskunniga. Frågorna utformades därför efter de olika elevernas läsförmågor. Denna metod gör det lättare att kontrollera svarens innebörd och realitet. Metoden ger en bred variation av respondenternas åsikter kring frågeställningen (Denscombe, 2000). Detta anser vi inte att en enkätundersökning kunde tillgodose oss med, då vi inte har någon direktkontakt med respondenten. Eftersom läsutvecklingen sker i olika nivåer för varje individ, så var vi förberedda på att vissa av våra respondenter inte var fullt läskunniga då valet skedde slumpmässigt.

Intervjuerna dokumenterades genom ljudupptagning, dessutom fördes noggranna anteckningar vid sidan om som en säkerhetsåtgärd, om ljudkvalitén skulle brista.

3.2 Semistrukturerad surveyundersökning

Vi valde att använda oss av en surveyundersökning. Detta är en så kallad ansikte mot ansikte metod, det vill säga där både respondenten och intervjuaren är fysiskt närvarande. Vid intervjutillfället ”får du en direktkontakt mellan forskaren och respondenten” (Denscombe, 2000, s.14). Dessa undersökningar ger en bredare informativ bild över respondentens tankar, då dialogen hela tiden är tydlig och kan medföra en diskussion kring oklarheter.

Dessa intervjuer var även av semistrukturerad karaktär. Det vill säga intervjun utgick från en färdig frågeställning, men där respondenterna kan utveckla svaren genom följdfrågor (Denscombe, 2000). De frågeställningar som eleverna fick ta del av finns som bilaga A.

3.3 Respondenter

Vid intervjuerna valdes sexton elever ut, åtta elever från förskoleklassen och åtta elever från skolår tre. I varje klass deltog fyra pojkar och fyra flickor. Uppdelningen skedde för att det skulle bli en lika spridning dem emellan. Dessa elever utsågs slumpmässigt av respektive personal i klasserna utan någon sorts tanke bakomliggande.

Vår empiriska undersökning genomfördes i två verksamheter. Vi tror att detta ger oss en större inblick i elevers tankar om lärande utanför skolan. Då olika pedagogiska arbetssätt används i verksamheterna, kan detta spegla elevernas tankegångar kring uppfattningen om elevernas medvetenhet angående var lärande sker utanför skolan. Genom att intervjua elever från två verksamheter får vi större inblick och bredare svarsfrekvens.

Valet av att genomföra intervjuerna i förskoleklass och skolår tre gjordes för att få inblick i om det sker någon markant förändring av elevernas medvetenhet kring läsutvecklingen i samhället.

Föräldrarnas samtycke till att utföra intervjuer med ljudupptagning i utbildningssyfte finns sedan tidigare i båda verksamheterna. Detta innebar att till denna undersökning behövdes det inte göras någon ny förfrågan om föräldrarnas godkännande.

3.4 Genomförande

I en av verksamheterna, utfördes intervjuerna i ett grupprum. Eleverna blev hämtade av oss en och en där de fick ge sin tillåtelse för att delta i undersökningen. Det är viktigt att respondenterna ger sin tillåtelse till att intervjun ska genomföras samt att ljudupptagning sker (Denscombe, 2000). Därför diskuterade vi tillsammans med eleverna om vårt syfte med forskningen. Vi talade om att ljudupptagning skulle ske, men endast för att vår sammanfattning av analysen skulle bli korrekt. Dessutom berättade vi att intervjuerna skedde anonymt. Eleverna fick möjlighet att ställa frågor kring forskningen, samt att avstå från att delta, vilket inte inträffade.

Intervjuerna i den andra verksamheten skedde i två olika grupprum och genomfördes på liknande sätt som i den första verksamheten. Även här påpekades att intervjun var frivillig och

helt anonym. De hade även här valet att avstå från intervjun, vilket inte inträffade i denna verksamhet.

4. RESULTAT

I resultatavsnittet redogörs de empiriska data som samlats in genom intervjuer. Som nämnts ovan genomfördes intervjuerna med totalt 16 elever, åtta elever från förskoleklassen, samt åtta elever från skolår tre. Dessa resultat är sammanställda med noggrann uppdelning mellan förskoleklass och skolår tre. Vid varje ny intervjufråga som redovisas är citat från elevernas intervjusvar använda som underrubriker. Då en ny intervjufråga redovisas är först skolår tre och sedan förskoleklassens tankar beskrivna.

4.1 Elevers tankar kring var läsning sker

I följande avsnitt redogörs resultatet av frågan var eleverna upplever att de läser.

4.1.1 "Brukar läsa där hemma och i skolan" (Elev skolår tre)

Samtliga elever i skolår tre berättade att de läste både hemma och i skolan. De uttryckte att de läste böcker med varierat innehåll. Två av eleverna upplevde att de läste på andra platser. En av dessa två elever berättade att de läste hos farmor och mormor, då också i skönlitterära böcker. Den andra eleven som också ansåg sig läsa på andra platser, beskrev att läsning skedde på tv:n genom tv-texten. Denna elev berättade också att läsningen förekom i affären och då på skyltar och priser på matvaror.

Hälften av eleverna i förskoleklassen svarade att de inte läste någonstans. Resterande elever beskrev att de läste på andra platser än i skolan. Dessa platser var bland annat hemma och en elev berättade att läsning endast skedde på mjölk/saft paketet i hemmet. Ytterligare en elev berättade att med stöd från sin storasyster läste denne i lättlästa böcker. En av eleverna uppgav att läsning skedde endast i skolan och i soffan på fritids. Denna elev läste också i lättlästa böcker. Ett annat exempel var den elev som läste både hemma och i skolan, med varierad skönlitteratur.

4.2 Vidareutveckling kring elevers tankar om var läsning sker

Då eleverna i tidigare frågeställning svarat på frågan kring var läsning skedde ville vi vidareutveckla detta. Vi bad eleverna att fundera kring ytterligare läsplatser, förutom de som redan uppgetts. Dessutom ville vi veta vad det var för något de läste på läsplatserna.

Frågeställningen förändrades för de elever som tidigare svarat att de inte läste någonstans i samhället, till om de såg ord eller bokstäver någonstans i samhället.

4.2.1 ”Kanske lite skyltar och sånt” (Elev skolår tre)

Tre av eleverna i skolår tre, talar om att de endast läser hemma och i skolan. Detta gjorde ytterligare två elever som dock spontant berättade att de även läste bland annat översättningen på TV:n från andra språk till den svenska texten det vill säga tv-texten, priser i affären samt hos farmor och mormor, som nämnts innan i tidigare frågeställning.³ Resterande elever berättar att de även läser på andra platser. Bland annat säger en elev att denne läser i affärer på skyltar och dylikt. Tre av eleverna läser på olika sätt när de färdas med bil. Två elever tar med sig en bok under färden och en läser skyltar i trafiken och siffror på husen. En av dessa elever läser även godnattsagor för sin lillebror när han ska sova.

En elev i förskoleklassen hänvisade till att det gick att hitta bokstäver på Internet, men kunde inte tala om var. Eleven kände även igen bokstäver på bokstavsskyltar, i böcker och på fodralen på tv-spel. Många av eleverna kunde känna igen bokstäver på olika platser. Bland annat i böcker, namn, tidningar och stoppskyltar ute i trafiken. En av eleverna beskrev att man kunde hitta skyltar ute, men kunde inte förklara var. Därutöver kände en elev att denne fortfarande inte kunde relatera till var denna läste eller hittade bokstäver. Läsningen skedde hos farmor, uppgav en annan elev och denna bok handlade om en gran. Eleven vidtalade även att hos sin kusin förekom läsningen i Pokémon-böcker. En annan elev upplevde att läsningen förekom genom att skriva av tidningar och sedan låta sin pappa läsa det skrivna.

4.3 Medvetenhet hos eleven om var läsningen sker utanför skolan

Frågan kring var eleverna lär sig läsa om de inte gått i skolan, fann vi som en intressant frågeställning. Detta för att se hur medvetenheten var bland eleverna om skolan inte vore en av kunskapskällorna.

4.3.1 ”Tror att mamma och pappa hade lärt mig” (Elev skolår tre)

Fyra av åtta elever i skolår tre, ansåg att om skolan inte funnits skulle läsutvecklingen ske med hjälp av deras mamma. Resterande fyra elever sade, att både mamma och pappa skulle

³ Se avsnitt 4.1.1 ”Brukar läsa där hemma och i skolan”

lära dem läsa. Två av de elever som ansåg att mamma och pappa skulle hjälpa dem i läsningen refererade även till en äldre bror eller till sin släkt.

Fem av eleverna i förskoleklassen ansåg att deras mamma och pappa hade lärt dem att läsa om de inte gått i skolan. Utav dessa fem elever påtalade en elev att även storasystemen och farfar skulle hjälpa till. ”Jag har inte lärt mig läsa i skolan” förklarade en elev utan hänvisade till hemmet. En annan elev förklarade att mamma var den som skulle hjälpa denne eftersom hon hade gått i skolan. Vid denna fråga uttryckte sig en av de åtta eleverna att läsningen skulle ske genom självläring och inte av någon annan.

4.4 Elevernas samtal om läsning

Följande intervjufråga handlar om att efterforska var, eller hur, eleverna pratar om sin läsning utanför skolan. Existerar en sådan här diskussion mellan eleven och dess omvärld?

4.4.1 ” Nej, jag håller det hemligt” (Elev i förskoleklassen)

Tre av de intervjuade eleverna i skolår tre anser att de inte pratar med någon om det de läser. Däremot hävdar tre stycken att de ibland pratar med någon. Av dessa tre säger en elev att denne inte vet med vem och en annan säger att det är mamma och de som är med i situationen. Även en av dem som svarar ibland pratar med sin kompis. En annan elev brukar berätta för sin kompis och detta sker i skolan. Ytterligare en elev brukar berätta om det lästa, då för mor- och farföräldrar.

Merparten av de tillfrågade eleverna i förskoleklassen hävdade att de inte pratade med någon om det som de läser. Tre av eleverna berättade att de samtalande om det som de brukade läsa. Dessa samtal var ofta med kompisar eller släktingar. En elev talade om att tillsammans med sin pappa, diskuterade de ibland om det som eleven skrivit av från en text, som ofta handlade om bilar.

4.5 Läsutveckling i affären

Denna intervjufråga handlar om elevernas medvetenhet om läsning förekommer i affären. Vissa elever har redan i tidigare frågeställning beskrivit var de såg lärandet i affären. Dessa elevers svar förändrades inte på något sätt i frågeställningen nedan.

4.5.1 ”Till exempel när man ska gå in så står det Ica” (Elev i förskoleklassen)

Tre elever i skolår tre säger att de läser skyltarna på varornas priser i affären. Ytterligare en elev beskriver att denne läser skyltarna på vad det är för slags godis som ska köpas. I affären beskriver en elev att läsning sker på tidningar eller böcker som säljes. En elev hävdar att denna inte läser i affären, men vid vidare tankegångar kom eleven på att läsning förekom på framsidan av böcker i affären. Två elever har redan i tidigare frågeställning svarat att de läser i affärer och att detta sker på skyltar och priser på matvaror och övriga saker.

Tre av eleverna i förskoleklassen kunde inte svara på om de läste genom att se ord eller bokstäver någonstans i affären. En av dessa elever hävdade att denne visste, men kunde inte svara på var. Resterande elever såg ord, bokstäver eller läste i affären. Här kunde det vara skyltar på vagnarna, varor, skyltar på affärens namn samt baksidan på Playstation spel. På Playstation lästes vad spelen handlade om.

4.6 Läsning på biblioteket

I denna frågeställning belyser vi elevernas tankar kring bibliotekets roll för läsning utanför skolan.

4.6.1 ”Jag tittar alltid lite typ i böckerna och läser kanske en sida för att se om den är bra” (Elev i skolår tre)

Av de åtta intervjuade eleverna i skolår tre svarade en av dem att det ofta blev ett besök till biblioteket. Resterande elever besökte inte biblioteket så ofta. En av eleverna förklarade att på biblioteket kunde denne bland annat hitta olika skyltar där det stod viktiga saker på. Dessa skyltar fanns även på andra ställen. Denna elev förklarade att på dessa skyltar stod det exempelvis varningar för olika saker och ting. Fyra av eleverna förklarade att de lånade böcker för att sedan läsa dem hemma. Dessa elever upplevde inte att de läste någon annanstans på biblioteket förutom i böckerna. Inne på biblioteket läste tre av eleverna. De förklarade att de läste om innehållet i boken. Ett par läste på framsidan och baksidan, samt en som läste en bit in i boken för att se vad den handlade om.

Fem av de åtta eleverna i förskoleklassen uppger att de väldigt sällan är på biblioteket. Av dessa fem sa en elev att denne såg bokstäver där, men visste inte var. Två av dem lånade bara hem sina böcker utan att de såg bokstäver eller ord någonstans. Ytterligare två andra elever ansåg sig känna igen ord och bokstäver i böckerna. En elev berättade att denne inte brukade vara på biblioteket, medan två av de resterande åtta eleverna brukade gå dit relativt regelbundet. Dessa båda elever såg ord och bokstäver i böckerna.

4.7 Ytterligare läsning hemma

Några elever i förskoleklassen och samtliga i skolår tre har i tidigare intervjufråga svarat att de läser hemma.⁴ Vid vidare intervjufråga har ytterligare svar tillkommit både från förskoleklassen och skolår tre.

4.7.1 ”Mmmm, jag kan se ord på min hamsterbur där hemma” (Elev i förskoleklassen)

Vid intervjufråga i skolår tre var det en elev som svarade ytterligare att han ibland läste tidningar hemma.

Tre av förskoleeleverna såg antingen bokstäver eller ord i böckerna hemma. En annan elev tittade bara på böckerna som fanns i hemmet, men läste då inte något där. En elev läste inte något alls hemma. En annan sa att om det fanns bokstäver att läsa i hemmet så lästes dessa, men eleven kunde inte svara på var i hemmet de fanns. Bokstäver finns på min matta på mitt rum och det går att räkna till åtta på den, yttrade sig en elev. Den sista av de åtta eleverna sa att de hade en hamsterbur hemma och där stod ord på den.

4.8 Läsutveckling vid TV-tittande

I denna intervjufråga tänkte vi ta reda på om det sker någon läsmedvetenhet hos eleverna i deras TV-tittande och i så fall vad för något.

4.8.1 ”Ibland är det lite sån här text och sånt och då brukar jag läsa.” (Elev i skolår tre)

Tre av eleverna i skolår tre upplever inte att de läser när de tittar på tv. En elev berättar att denna brukar titta på ett specifikt program där läsning sker, men kan inte komma på namnet

⁴ Se avsnitt 4.1.1 ”Brukar läsa där hemma och i skolan”

på programmet. Tre elever berättar att de läser på tv texten, men att det är svårt att hinna med all text som står där. En elev har tidigare svarat att denne läser på tv texten.

Alla elever i förskoleklassen sa att de tittade på TV ibland. En elev brukade titta på olika barnprogram och i ett av programmen lärde sig eleven också de olika bokstäverna. Fyra av eleverna tittade på olika tecknade och icke tecknade filmer. Dessa elever ansåg sig inte känna igen några bokstäver alls här. Av ytterligare två elever som tittade på olika slags filmer upplevde en av dem att det sades bokstäver i programmet, men inte att eleven själv läste dem. Den andra eleven kände igen bokstäverna som kom på en stor bild i slutet av filmen. En annan elev upplevde att det ibland gick att uppfatta något litet ord i de svenska texterna till de engelska filmerna. Det fick då vara en lättläst text annars så tittade eleven endast på bilderna.

4.9 Läsutveckling vid datoranvändning

Här vill vi ta reda på om det existerar någon läsmedvetenhet hos eleverna när de sitter vid sin dator. Om dess existens finns där, vad är det i så fall som läses? En elev i förskoleklassen har i tidigare frågeställning svarat att vederbörande brukar vara på Internet och att bokstäver gick att finna där men visste ej var. Dessa elevsvar finns med vid tidigare rubrik.⁵

4.9.1 ”Om det står något som man kan läsa” (Elev i förskoleklassen)

Tre av eleverna i skolår tre beskriver att de läser genom att skicka mail och chatta med sina kompisar på olika sidor på Internet. En elev förklarar att detta sker tillsammans med morfar, då de brukar skicka mail till varandra. Två elever berättar att de spelar olika spel på datorn, och då läser de för att kunna förstå vad man ska göra för att gå vidare i spelet. En av dessa elever beskriver vidare att sökandet efter olika spel på vissa hemsidor förekommer ganska ofta, för att leta upp nya spel till datorn. En elev förklarar att denne inte brukar sitta vid datorn, men kanske ibland letar upp fakta kring olika saker på Internet. Någon av eleverna berättade att denne brukade skriva olika tipsrundor på datorn.

I förskoleklassen brukade sex elever sitta vid datorn. En av dessa elever upplevde att läsning skedde då olika spelval skulle göras på datorn. En annan elev kunde inte alls förklara var läsningen skedde på datorn. Två andra elever som också sitter vid datorn säger sig se bokstäver på olika ställen i datorn, men kunde inte precisera var någonstans. Dessa två elever

⁵ Se avsnitt 4.8.1 ”Ibland är det lite så här text och sånt och då brukar jag läsa”

skriver även själva små och stora bokstäver där. En elev har i tidigare frågeställning yttrat sig om att bokstäver går att finna på Internet, men visste inte var. En annan elev säger sig gå in på nätet och där läsa vad olika spel och filmer handlar om. Denna elev har också stött på engelska ord och siffror på nätet, vilket eleven försökt läsa. Två av eleverna brukar inte alls vara på datorn. Den ena eleven fann inget intresse i det och den andra eleven påtalade att hans pappa var den som använde datorn hemma.

4.10 Metoddiskussion

Vi valde intervju som metod då vi ansåg att denna var mest lämplig för den målgrupp respondenterna befann sig i. En enkätundersökning hade enligt oss inte tillgodosett den bredd på resultatet som vi eftersträvade, då vi inte hade haft någon direktkontakt med respondenten. Dessutom gav intervju som metod oss möjlighet att kunna tydliggöra våra frågeställningar vid elevens behov, då de hade frågor kring vår frågeställning.

Vi är fullt medvetna om att de ljudupptagningar som skedde under intervjuerna med respondenterna, kan ha upplevts som obehagliga. Dock påtalade vi tydligt för eleverna att ljudupptagningen endast var ett underlag för oss. Enligt vår uppfattning påverkades inte eleverna märkbart av ljudupptagningen, utan detta glömdes helt bort under själva samtalet.

Då elevernas läsutveckling är väldigt varierad från individ till individ, valde vi att ändra frågeställningen något för de elever som inte ännu läser fullständiga meningar. Frågeställningen som användes för de elever som inte läste fullständiga meningar ändrades till; om de såg ord eller bokstäver någonstans, istället för frågeställningen; om de läste någonstans. Detta gjorde vi för att frågeställningen skulle bli tillfredställd för varje individ och att vi utgick från varje elevs individuella kunskapsnivå. Detta kan eventuellt ha påverkat resultatet något, dock är dessa ändrade frågeställningar tydligt beskrivna i resultatavsnittet.

5. ANALYS

I avsnittet kommer en analys kring resultatet att sammanställas. Dessa resultat delas upp i skolår tre respektive förskoleklassen för att synliggöra skillnaderna i elevers medvetenhet kring när läsning sker. Dock görs en sammanställning av skolår tre respektive förskoleklassens tankar kring deras förståelse och medvetenhet om samhällets påverkan vad gäller deras läsutveckling att redogöras. Går det att upptäcka någon förändring i förskoleklassen och skolår tre, då dessa jämförs med varandra?

5.1 Elevers medvetenhet kring när läsning sker i skolår tre

Samtliga elever i skolår tre uttrycker medvetenhet om att läsningen inte endast sker i skolan, utan även på andra platser i samhället. Detta innebär att de har kommit väldigt långt i sin utveckling. De kan på ett naturligt och medvetet sätt se att läsning sker överallt runtomkring dem i samhället. De uppger att de läser bland annat på TV-texten, i affären, skyltar i trafiken och i böcker. Eleverna anser att skolan och hemmet är de stora kunskapskällorna. Tendensen till att samtliga elever ser hemmet som den största kunskapskällan, förutom skolan, kan vara att hemmet är den plats som inger mest trygghet för eleverna. I hemmet är det genom stöd från föräldrarna, syskon och släkt som läsutveckling hade skett om skolan inte funnits med, som en del av en kunskapskälla. Då eleverna här uppger personer som de känner väl och som står dem väldigt nära, kan detta åter igen vara en fråga om att de känner sig trygga bland dessa människor. Det är då lättare att ta till sig och skapa ny kunskap.

Hälften av eleverna upplever att de pratar om sin läsning utanför skolan, även här tillsammans med någon i familjen. Detta talar för att det finns en medvetenhet hos eleverna om att läsning sker utanför skolan. Den andra hälften av eleverna pratar inte alls om läsningen med någon utanför skolan. Här är inte medvetenheten fullt så utvecklad då de hävdar att diskussion kring det lästa inte diskuteras. Detta kan förklaras både genom att eleverna faktiskt inte talar med någon, eller att de inte har en medvetenhet om att det är läsning de pratar om.

Eleverna upplever att läsningen sker på olika institutioner runtomkring i samhället. De institutioner som intervjufrågorna framförde var affären, biblioteket, i hemmet, TV:n samt datorn.⁶ Då dessa olika ställen i samhället är en naturlig del i vardagen för eleverna, talar detta

⁶ Se bilaga A

för att ett lärande av att läsning uppstår på ett spontant sätt. I affären såg eleverna på något sätt att läsningen skedde då de läste på prislappar, olika skyltar, tidningar, böcker och matvaror. Trots få biblioteksbesök ansåg merparten av eleverna att läsning skedde även på exempelvis; skyltar, framsida och baksida på böcker och innehåll i böcker. Även i hemmet såg samtliga elever att läsning skedde genom olika aktiviteter. Vad gäller läsutvecklingen via TV:n upplevde större delen av eleverna att den skedde, främst genom TV-texten. Merparten av eleverna upplever att genom datorn sker läsutveckling via mejl, chatt, faktasökning, egenkomponerade texter och spel.

5.2 Elevers medvetenhet kring när läsning sker i förskoleklassen

Hälften av eleverna svarade att läsningen inte skedde någonstans. Detta talar för att eleverna inte kommit så långt i sin medvetenhet vad gäller läsutvecklingen ännu. Den andra hälften beskrev att de läste på exempelvis mjölkpaketet hemma, lättläst skönlitteratur, lättlästa böcker i soffan på fritids och skolan. Här finns tendensen till att medvetandet har påbörjats vad gäller läsutvecklingen, då eleverna kan tala om att den sker. Att hemmet åter igen nämns här förutom skolan och fritids, kan uppfattas som att eleverna känner sig trygga här, och det blir då enklare att ta till sig ny lärdom.

Vid ytterligare utveckling av var eleverna läste ändades frågeställningen till om de såg ord eller bokstäver någonstans. Vid denna omformulering utökades alla elevers svar, förutom en elev som fortfarande hävdade att denne inte såg att läsningen skedde någonstans. Detta tenderar till att elevernas läsutveckling har påbörjats och deras medvetenhet vad gäller läsningen runtomkring dem känns igen i ord och bokstäver. Den elev som inte såg att läsningen skedde någonstans, kan uppfattas vara i ett tidigt stadie gällande sin läsutveckling. Exempel på platser som resterande elever såg ord och bokstäver var följande; Internet, bokstavsskyltar, böcker och fodral till tv-spel. Tendensen av denna omformulering var att merparten av elevernas svar kompletterades, vilket kan förklaras genom att många elever i förskoleklassen inte kunde läsa fullständiga meningar utan endast några ord eller bokstäver.

Hos huvuddelen av förskoleeleverna hade det även här varit några medlemmar från familj och släkt som stöttat i läsutvecklingen om skolan inte varit en del av en kunskapskälla. Då större delen av eleverna nämner att det är familj och släkt som skulle stötta dem i läsutvecklingen, kan detta innebära att eleverna här ser en trygghet. En annan elev hävdar att läsutvecklingen

hade skett självständigt utan stöd från någon. Denna elev upplever sig kanske redan kunna läsa mer än ord och bokstäver, eller att eleven inte ansåg att någon i omgivningen skulle kunna ha möjligheten att ställa upp och lära.

Hälften av eleverna i förskoleklassen pratade inte med någon om det som lästes. Detta kan belysas på olika sätt. Några orsaker kan vara att de inte fick någon stöttning av någon i sin omgivning, eller att något intresse inte finns till att diskutera det lästa. Den andra hälften av förskoleeleverna pratade däremot med någon om det lästa. Dessa diskuterade med sin omgivning om det som lästes. Här finns ett intresse till att ta upp det lästa med någon och ett sorts medvetande existerar. Medvetenheten hos eleverna i förskoleklassen varierar beroende på deras läskunskaper och uppmärksamhet kring att läsning sker även i samhället. Det finns alltså en medvetenhet om att läsningen sker i samhället även om det bara då är ord eller bokstäver.

På de olika institutionerna i samhället ser eleverna exempelvis läsutvecklingen i affären genom skyltar på vagnar, varor, affärslogotyp och playstationsspel som finns till försäljning. Av svaren där eleverna påstår sig se själva läsandet ligger där uppenbart en medvetenhet till läsutvecklingen bakom. För flera elever är bibliotekets besök få, men existerar överlag. Några av eleverna ser bokstäver på biblioteket men kan inte klargöra var dessa finns. Här kan det röra sig om två olika sorters medvetenhet; eleverna vet att ord och bokstäver förekommer, men kan inte sätta fingret på var någonstans, eller kan det vara så att eleverna inte vet detta, utan bara svarar i avsaknad av genomtänkt grund. En del av eleverna ser överhuvudtaget inte bokstäver eller ord någonstans på biblioteket. Dessa elevers medvetenhet kan upplevas på så vis att de inte är lika långt komna i utvecklingen som de andra. Dock är det ett fåtal som hävdade att de såg ord och bokstäver i böcker. Hos detta fåtal elever går det att tyda att en medvetenhet finns. I hemmet hittade flera elever bokstäver och ord på till exempel, hamsterburen eller i böcker. Den elev som hävdade att denne hittade bokstäver på en bokstavsmatta som man sedan kunde räkna till åtta på, förväxlade innebörden av bokstäver kontra siffror. Detta tyder på att eleven inte har full medvetenhet kring skillnaden mellan bokstäver och siffror utan förväxlar deras funktion. Dessutom pratade en elev om att denne tittade i böcker men läste inte i dessa, vilket också tyder på icke full medvetenhet. Merparten av eleverna sitter ofta vid tv:n eller datorn. Vid tv:n uppgav tre av de åtta eleverna att det förekom ord eller bokstäver på olika program som de tittade på och som de läste. För dessa elever fanns det en medvetenhet om att de läste. Resterande elever uppgav att de inte läste

någonstans på tv:n. Detta resulterar i att större delen av eleverna inte var medvetna om att läsning förekom på tv:n. För de elever där datoranvändningen existerade pratade några av dem om att bokstäver och ord kunde ses på datorn. Dock kunde de inte förklara var detta skedde. Medvetenheten hos dessa elever finns men är ännu inte helt utvecklad. Samtidigt fanns det elever som upptäckte ord eller bokstäver på datorn på exempelvis spel och filmer.

5.3 Sammanställning av elevernas medvetenhet kring när läsning sker

Medvetenheten när läsutvecklingen sker utanför skolan är varierad beroende på elevernas olika läskunskaper. Eleverna i skolår tre var samtliga överens om att läsning skedde i samhället på olika sätt. Av förskolans elever kunde endast hälften till en början se att läsning utfördes utanför skolans värld. Då eleverna fick påtalat att även enstaka ord och bokstäver var ett sätt att läsa, vidgades vyerna även för den andra hälften av förskoleleverna och de upptäckte nya läsplatser. Det fanns däremot en elev av denna halvan i förskoleklassen, som fortfarande inte såg att läsningen skedde någonstans i samhället. Medvetenheten hos eleverna i skolår tre har nått en nivå där deras läskunskaper är väl utvecklade, då de har upptäckt att läsning sker utanför skolan. Eleverna i förskoleklassen vars medvetenhet om att skolan inte var den enda kunskapskällan till läsutvecklingen utmärkte sig inte lika tydligt, som för eleverna i skolår tre. Hälften av eleverna uppmärksammade det lästa i samhället direkt. Medan hälften av de andra, förutom en elev, gjorde upptäckten då de förstod att även ord och bokstäver var att läsa. Den elev som inte var medveten om läsutvecklingen, ansåg sig inte någonstans kunna se att läsning skedde utanför skolans värld. Medvetenheten hos denna elev är inte lika långt utvecklad som hos de andra eleverna i förskoleklassen än.

Om skolan inte funnits som kunskapskälla ansåg merparten av eleverna i skolår tre och förskoleklassen att hemmet var den plats där de hade lärt sig läsa. De menade att någon i familjen eller någon annan släkting skulle stödja dem. Detta tenderar till att eleverna i de båda årskurserna kan se läsningen utanför skolan. Hemmet är den plats eleverna i första hand ser som sin kunskapskälla i samhället. Här finns det en lika stor medvetenhet i skolår tre och förskoleklassen om att det på något sätt går att lära sig läsa utanför skolan.

Utanför skolan diskuterar hälften av både elever i förskoleklassen och skolår tre med varandra om det som de har läst, medan den andra hälften inte diskuterar detta överhuvudtaget. Det går

här att se en medvetenhet bland eleverna då det skapas en diskussion kring texten, orden eller bokstäverna som lästs.

Medvetenheten om platser utanför skolan där läsutvecklingen sker, existerar hos eleverna. Efter att ha framfört våra förslag som exempelvis, i affären, biblioteket, hemmet, TV:n och datorn, kunde merparten av eleverna svara på att de såg läsningen även på dessa platser. Vissa elever hade spontant svarat att läsning skedde på dessa platser. I skolår tre är denna medvetenhet väl utvecklad hos eleverna. Dock har eleverna i förskoleklassen en varierad medvetenhet om att läsningen sker på de olika platserna. Denna variation sträcker sig från att känna till ord eller bokstäver, meningar eller en full utvecklad medvetenhet. Medvetenheten vad gäller de olika ställena i samhället som nämns här ovan, att upptäcka läsningen kan anses mer utvecklad i skolår tre jämförelsevis med förskoleklassen. Många av förskoleklassens elever har kommit långt i sin läsutveckling och det är också dessa elever som har en medvetenhet om att läsningen finns runtomkring dem i samhället.

6. DISKUSSION

I detta avsnitt kommer forskningsbakgrunden och den empiriska undersökningen att sammanföras. Avsnittet börjar med att beskriva medvetenheten kring elevers eget lärande. Därefter återkommer begreppen skola, samhälle och den gemensamma verkligheten, med en redogörelse hur delarna skola och samhälle påverkar helheten. Den teoretiska bakgrunden samt styrdokument kommer att vävas in i dessa delar.

6.1 Medvetenhet kring elevers eget lärande

6.1.1 Medvetenhet efter varierad utvecklingzon

Alla elever har något med sig i bagaget som innehåller tidigare erfarenheter. Genom att använda rätt redskap för eleverna utvecklar vi härifrån deras kunskaper vidare. Vi lärare har ett stort ansvar genom att väcka elevers medvetenhet kring samhället som en del av ett kunskapssamhälle. Detta för att kunna vidareutveckla elevernas kunskaper utifrån tidigare erfarenheter. Enligt Stensmo (1994) menar teoretikern Pestalozzi att genom nya lärdomar utvecklas hjärnaktiviteten och det är viktigt att utgå från verklighetsbaserade händelser (a.a 1994). Andersson (2000) beskriver Vygotskys tankar kring den så kallade utvecklingzonen. Han menar att det är viktigt med utveckling av de kunskaper elever redan har, alltså utgå från elevernas grundläggande kunskaper och då expandera zonen. Här är ett samspel med omvärlden viktigt så eleverna blir säkra och därmed tryggare i sin tillvaro (a.a 2000). Sträng-Haraldsson (1995) menar då eleverna ser sitt eget lärande, det metakognitiva lärandet, får de en förståelse om när och hur inläring sker. Detta innebär att de kan ta till sig ny kunskap på ett mer produktivt sätt. Desto större medvetenhet om ens eget lärande elever har, gör också att de snabbare kan ta till sig och bearbeta ny kunskap (*Vägar till elevers lärande*, 1995). Lpo 94⁷ talar också om vikten av att kunna se kunskap från delarna och relatera dem till ett sammanhang. Björk & Liberg (1996) menar att det är viktigt att eleverna har kunskap om att skolan inte är den enda kunskapskälla. De måste kunna se skolan och samhället som en helhet.

Utvecklingzonerna, som Vygotsky talar om, är något som alla individer ska gå igenom innan inläringen kan ske helt självständigt. Det finns sex stadier att gå igenom för att utvecklingzonen ska expandera. Den första zonen, den undre delen, innebär att eleven redan

⁷ Läraplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet

har en kunskapsnivå. Utifrån deras kunskapsnivå är det olika stadier i utvecklingzonen som eleven ska gå igenom för att den övre zonen ska kunna genomföras. När ny kunskap ska befästas går eleverna igenom den övre delen av de så kallade stadierna. Då kunskapen är helt befästs så utökas den undre delen och utvecklingzonen har vidgats. Denna process sker varje gång ny kunskap ska befästas. Andra stadiet, den övre delen, innebär att utifrån den tidigare kunskapen kunna använda sig av sina tidigare erfarenheter och relatera dessa till vidare utveckling. Vidare till det tredje stadiet ska den nya kunskapen kunna bearbetas, då med stöd från pedagoger eller andra vuxna i samhället. Fjärde stadiet som eleverna ska gå igenom är att självständigt börja se lärdomar och kunskaper på egen hand. Då eleverna kommer till den näst sista av utvecklingzonerna, den femte, ska de med egna ögon kunna utveckla möjligheterna till självständig inläring. Eleverna ska då kunna ta till vara på den tidigare kunskapen och relatera den till ny lärdom. Den sista av utvecklingzonerna innebär att man nu kan utveckla utvecklingzonen ytterligare på egen hand, kunna ta till sig kunskap och relatera den till ett sammanhang (Stensmo, 1994). Eleverna i undersökningen visar på att de befinner sig på olika stadier i utvecklingzonen, då de vid intervjun har en klar bild över att lärande sker på olika platser i vårt samhälle. Framförallt är skillnaderna mellan eleverna i förskoleklassen tydlig över vilken läsutveckling de har jämfört med deras medvetenhet om läsning utanför samhället. Elevernas kunskapsnivå i läsutvecklingen speglar den bild de har av lärandet i samhället. Om elevernas läsutveckling har uppnått ett stadium där läsningen sker utan svårigheter, är också medvetenheten tydlig över var läsning sker i samhället. De elever som befinner sig på ett lägre stadie, kan endast utifrån tidigare kunskapsnivå se var läsning sker. Detta innebär att eleverna använder den undre delen i utvecklingzonen. Exempel på detta är om elevernas läsnivå ligger på att endast kunna se ord eller bokstäver, då är det ord och bokstäver som elever läser ute i samhället. Björk och Liberg (1996) konstaterar att många elever idag lär sig läsa i hemmet och inte i skolan. Detta är en tanke för pedagogerna inom skolan att ta till vara och vidareutveckla. Då elever lär sig utanför skolan är det framförallt igenkännandet av ord och bokstäver ute i samhället, som sedan utvecklar sig mot fullständiga ord (a.a 1996). Denna utveckling sker i samspel med omgivningen.

6.1.2 Medvetenhet om när ny kunskap uppstår

I Pramling Samuelsson & Mårdsjö (1997) beskriver professor Marton att i vårt medvetande ligger baskunskapen. Denna baskunskap är de tidigare erfarenheter som samlats utifrån olika upplevelser. Marton menar vidare att en del av medvetandet har lättare att träda fram, än en annan del. Denna medvetenhet visar sig på olika sätt hos människan. Detta beror helt och

hållet på hur de olika "horisonterna" framträder hos individen. Det är "den yttre horisonten", vilket talar om hur en person uppfattar sin omgivning. "Den inre horisonten" är det som sker för ögonblicket (Pramling Samuelsson & Mårdsjö, 1997 s. 35). Medvetenheten om att läsning även finns runtomkring oss i samhället, är bland eleverna i förskoleklassen inte fullt så utvecklad ännu som hos eleverna i skolår tre. Horisonternas framträdande är alltså inte lika långt gånget i de båda åldersgrupperna. Att kunna upptäcka och förstå något, menar Marton beror på hur medvetandet blir påverkat i de olika horisonterna. Då ny lärdom medvetandegörs påbörjas inlärningsprocessen. Medvetandet utvecklas då ny kunskap tillkommer utifrån den omgivande världen, samhället (a.a 1997). I skolår tre går det att se en väl utvecklad medvetenhet om att läsningen sker på olika platser i samhället. Då de ser läsningen i samhället har de öppnat upp "den yttre horisonten" mycket väl. Medvetenheten har inte utvecklats lika långt hos förskoleklassen, men de är på god väg in i "den yttre horisonten" från "den inre horisonten" (a.a s. 35). Det gäller som Marton & Booth (2000) talar om, för att kunna förstå helheten måste man kunna upptäcka delarna och kunna skildra dessa delar utifrån helheten (a.a 2000).

6.2 Skola, samhälle och den gemensamma verkligheten

6.2.1 Skolans påverkan på elevers läsning

Eleverna i undersökningen hade alla på olika nivåer, enligt utvecklingzonen, kunskaper om att även samhället är en kunskapskälla. Denna utveckling är varierad beroende på vilken utvecklingsnivå/utveckling zon eleverna har. Till denna process är det enormt viktigt att vi som pedagoger fortsätter att stödja eleverna. Då verksamheterna/pedagogerna inte stödjer denna process blir undervisningen bakåtskridande mot skolan förr och den auktoritära läraren (Teleman, 1991). Undersökningen visar dock att detta är en process som finns hos eleverna. Kursplanen för Svenska talar om att då språket utvecklas, där ibland läsningen, förändras också elevernas medvetenhet kring omvärlden (Skolverket, 2002). Dagens verksamheter har idag ett öppet klimat i undervisningen och tillåter samhället träda in och ta plats (Teleman, 1991), vilket undersökningen stödjer. Detta öppna klimat är viktigt att pedagogerna fortsätter att förmedla, så att skolan inte upplevs vara den enda källan till kunskap. Teleman (1991) menar att eleverna måste få stöd av skolan för att kunna ta till sig språket som finns i samhället. Då eleverna kan ta till sig av språket i samhället kan de sätta samman delarna, alltså skolan och samhället, till en gemensam helhet.

Pramling Samuelsson & Mårdsjö (1997) påstår att elevernas inställning säger att det är i skolan som läsningen ska sätta igång. Dessutom hävdar de att eleverna uppfattar att det är pedagogen som visar vägen till kunskap. Enligt vår undersökning har eleverna en stor medvetenhet om att kunskapskällan inte endast kommer från skolans värld. Alltså eleverna ser inte enbart skolan som kunskapskälla. Eleverna ser även att läsningen sker runt om i samhället exempelvis i hemmet och affären. Pedagogens stora uppgift är att medvetandegöra och tydliggöra de olika kunskapskällorna runt om i samhället (Persson, 2000).

Hjälme (1999) konstaterar att elevers läsning måste ske på ett naturligt och kravlöst sätt samt utifrån elevernas grundläggande kunskaper (a.a 1999). Rönnberg (1997) talar också om det kravlösa lärandet då det ofta är när vi inte funderar på att ny kunskap uppträder, som den faktiska inläringen sker (a.a 1997). Inläringen sker alltså ofta då den faller som naturligt och kravlös samt då utgångspunkten är från elevernas tidigare kunskaper. På detta sätt kan varje elevs utvecklingzon vidgas på ett naturligt sätt. Skolan ska sträva mot, enligt Lpo 94, att eleverna frambringa nyfikenhet och glädje över att ta till sig ny kunskap (Skolverket, 2006). Detta inträffar om läsning utgår från elevernas verklighet. Det är viktigt att pedagogen utgår från elevernas tidigare erfarenheter så att delarna blir en helhet. Enligt Stensmo (1994) talar också Vygotsky om detta, genom att det är viktigt att praktik och teori samspelar för att fullbordas till en helhet och på så vis uppstår kunskap (a.a 1994). För att få eleverna att självständigt ta till sig helheten och förstå hur man tar till sig ny kunskap handlar det om att ”lära barn lära” (Pramling Samuelsson & Mårdsjö, 1997 s.42).

6.2.2 Samhällets påverkan på elevers läsning

Då elever medvetandegörs om att även samhället är en del av en kunskapskälla vidgas elevernas uppfattning av omvärlden, då uppstår ny kunskap. Genom omvärlden vidareutvecklar eleverna då sina baskunskaper (Pramling Samuelsson & Mårdsjö, 1997).

Elever lär sig läsa på flera olika sätt. I *Boken om läsning* (2006) står att överallt i samhället finns det olika sorters information, där en ovetande inlärningsprocess ständigt är pågående. Då medvetenheten om att samhället är en kunskapskälla utvecklas elevernas läsutveckling kontinuerligt och förståelsen för den gemensamma verkligheten blir mer märkbar (a.a 2006). Vår undersökning visar att denna inlärningsprocess till viss del är ouppmärksam, men det

finns samtidigt även en relativt stor uppmärksamhet om att samhället är en kunskapskälla. Denna medvetenhet är varierad för respektive elev.

Även kursplanen i svenska säger att det är viktigt att elevers lärdomar används på ett utvecklande sätt för att ta till sig av samhällets tillgångar genom exempelvis mediernas olika funktioner (Skolverket, 2002). Persson (2000) talar om hur viktig olika sorters media är för eleverna. Genom dessa uppstår olika redskap att kunna ta till i språket och kunna utvecklas. Via dessa redskap uppstår en förståelse av att se helheten på sig själv och hela världen runtomkring. Av vår undersökning så är det främst frågeställningarna om TV:n och datorn som utgjorde någon sorts media. Här ser vi att i skolår tre var denna förbrukning större än i förskoleklassen. Persson (2000) säger också att de individer som tittar mycket på TV, är de som ägnar en hel del tid åt att läsa. Skolår tre har kommit längre i sin utveckling och har därmed en större insikt i omvärlden. Därmed har de kunskapsmässigt också kommit längre i utvecklandet av sin medvetenhet.

När individen tar sig an olika delar i samhället, som till exempel att läsa, så sker det hela tiden en utveckling framåt. Individerna utvecklas då till att bli en samhällsmedborgare med många olika kunskaper (Säljö, 2005). I vår undersökning går det att se att elevernas utveckling är på väg framåt. Då elevernas medvetande hela tiden utökas upptäcker de att läsningen finns runtomkring i samhället. Därmed utvecklas de också kunskapsmässigt.

6.2.3 Den gemensamma verklighetens påverkan på elevers läsutveckling

Vygotsky säger att då samspel ska fungera mellan delarna, skola och samhälle, måste det tillkomma nya redskap för vidareutveckling. Detta innebär att det tillkommer nya kunskaper som eleverna ska utgå ifrån, vilket gör att en vidare utveckling kan fortgå (Stensmo, 1994). Dessa redskap kan innebära att elevernas tankeverksamhet vidgas och förståelsen för kunskap kan upptäckas överallt i den gemensamma verkligheten. Vid intervjun så framgår det att större delen av elever i skolår tre har en medvetenhet om läsutvecklingen, det vill säga den sker inte enbart i skolan. Samhället utgör också en lika viktig del för att läsutvecklingen ska stärkas. Detta innebär att eleverna fått redskap som de kan jobba utifrån, för att förstå helheten.

Dewey (1980) talar om att det är viktigt att teorin och praktiken, det vill säga skolan och samhället, sammansmälter till en helhet för att eleverna ska förstå att en medvetenhet kring

inläring sker. Förskoleklassens medvetande är ännu inte lika långt framåtskriden som i skolår tre. Dock är de på gång i sin utveckling, då många av eleverna upplever att läsning sker på olika samhällsplatser. Eleverna har som Vygotsky menar inte alla bitar fullständiga ännu, deras samspel med omvärlden är fortfarande inte helt utvecklad (Egidius, 1999).

”Förståelsen för skriften, språket och världen” är de tre hemligheter som Fox talade om. Dessa hemligheter utgör de delar som måste vara tillgodosedda för att helheten ska bli förståelig och läsningen inträder (*Boken om läsning*, 2006 s. 13). Denna medvetenhet är varierad hos de elever som deltog i undersökningen. Efter vilken språknivå eleverna befann sig på växlade graden av förståelse för de ”tre hemligheterna”. En del elever är inte fullt så utvecklade i dessa hemligheter, och därmed fungerar inte de till maximal fulländning. Då några elever brast i hemligheterna, fanns inte full medvetenhet kring var läsutvecklingen skedde. Denna medvetenhet är längre framskriden i skolår tre än i förskoleklassen, då bristerna är fler hos dessa elever. Hemligheterna brister inte hos eleverna, dock behöver de mer tid för utveckling genom stöd från omgivningen. De elever i förskoleklassen som har kommit så pass långt i sin läsutveckling, är de elever vars medvetande har upptäckt att läsningen inte bara sker i skolan utan även i samhället. Dessa elever har utifrån samhällets kunskaper byggt vidare på de erfarenheter som de redan har med sig sedan tidigare och därmed öppnat upp och stärkt alla sina sinnen. Nyfikenheten som då vaknar gör att ny kunskap lättare tillkommer och utvecklar samtidigt elevens medvetande. I *Boken om läsning* (2006) konstateras det att då en stor erfarenhet av omvärlden existerar får människan mer medvetenhet om saker. På detta sätt blir det lättare att se och ta till sig kunskaper vad gäller läsutvecklingen. Kursplanen för svenskan talar om att eleverna med bistånd från språket kan ta till sig nya kunskaper och då kunna relatera dessa mot tidigare erfarenheter. Då ser eleverna en helhet, där skolan och samhället samspekar. Detta är en process som inte sker enskilt utan tillsammans med andra människor i deras omgivning (Skolverket, 2002).

De elever i förskoleklassen som är på gång med att förstå sin medvetenhet vad gäller läsutvecklingen, måste genom ett aktivt sätt lyftas framåt i sin utveckling. Då även genom att vidga sina vyer i det föränderliga samhälle som råder. Enligt Egidius (1999) konstaterar Dewey att, elever behöver de båda delarna, praktik och teori för att elevernas inläring ska bli maximal. Det är även viktigt att följa med i den utveckling som sker i samhället, så att inte den framtida exponeringen stagnerar (a.a 1999).

Marton & Booth (2000) talar om att varje situation där vi tar till oss kunskap har en så kallad *relevansstruktur* (s. 185). Denna struktur innebär exempelvis då elever tar till sig kunskap, genom att de är medvetna om att lärande sker och vilken relevans kunskapen har. Detta kan innefatta vilken sorts kunskap som helst. För att kunna förstå och ta till sig den nya kunskapen måste eleverna kunna se helheten för att kunna relatera de till delarna (a.a 2000). Det är alltså genom helheten som man kan få delarna till ett sammanhang. Många av eleverna i vår undersökning kan se en helhet, där de kan se både skola och samhälle som delar till den gemensamma verklighetens kunskapskälla. De elever som ännu inte ser helheten kan se delarna men inte förstå dem. Denna medvetenhet om att delarna är var för sig inträffar alltså inte förrän eleverna kan se helheten.

6.3 Vidare forskning

Vi hoppas på att det sker vidare forskning kring ämnet eftersom vi har förstått att den gemensamma verklighetens lärande är enormt viktigt. Genom en större och mera utvecklad undersökning kan medvetandets process om samhället som kunskapskälla synliggöras ytterligare. Exempelvis kan detta utvecklas genom att flera elever i olika verksamheter får berätta om sina tankar och funderingar kring ämnet som vår undersökning handlar om. Även hur medvetandet förändras för elever längre upp i skolåren, anser vi kan ge ytterligare kunskaper för vidare forskning.

7. SAMMANFATTNING

Syftet för denna undersökning har varit att synliggöra elevernas funderingar kring läsutvecklingen som sker utanför skolan. Skolan och samhället är delar av en helhet och denna benämns som den gemensamma verkligheten. Då delarna skola och samhälle samspelar, utvecklar sig en medvetenhet om att helheten finns, det vill säga den gemensamma verkligheten. Detta innebär att eleverna måste kunna ta till sig delarna, så detta kan relateras till en helhet, där medvetenheten om både skola och samhället är en del av en kunskapskälla. Teoretikerna Vygotsky, Dewey och Pestalozzi uppmärksammar denna viktiga synpunkt över att delarna måste samspela, då kunskapen som dagligen inhämtas, ska kunna relateras och sättas i ett sammanhang. De menar att om helheten kan bli en helhet för eleverna, förutsätts det att en förståelse för delarnas olika funktioner finns, men också ett fungerande samarbete. Då detta fungerar kan maximal inläring ske.

Vygotsky talar om att varje individ har en utvecklingzon som hela tiden expanderar. Denna expanderar sker i sex olika stadier innan den nya kunskapen har befästs. Genom de intervjuer som gjordes för denna undersökning, kan man tydligt se att eleverna befinner sig i olika stadier i utvecklingzonen. Skillnaden mellan elevernas medvetenhet i förskoleklassen kontra skolår tre visade att det finns en medvetenhet om den gemensamma verklighetens olika kunskapskällor. Hos eleverna i förskoleklassen finns även en medvetenhet om att inläringen sker. Dock är denna inte fullt så utvecklad som hos eleverna i skolår tre. Eftersom skolårens olika kunskapsnivåer inom läsutvecklingen existerar, följer denna läsutveckling medvetenheten kring samhället som kunskapskälla. För att sammanfatta vikten av att den gemensamma verkligheten fungerar, görs det med hjälp av följande citat:

För att kunna erfara någonting som någonting måste vi kunna urskilja det från och relatera det till ett sammanhang, urskilja dess delar och relatera dem till varandra och till helheten.

(Marton & Booth, 2000)

Vår undersökning visar att eleverna har eller är på god väg i sin utveckling kring medvetenheten om både skolan och samhället som kunskapskälla.

REFERENSER

Andersson, Peggy. (2000) *Spökägget: att läsa och skriva i förskola och skola*, Stockholm: Natur och kultur ISBN 91-27-49945-6

Björk, Maj & Liberg, Caroline. (1996) *Vägar in i skriftspråket- tillsammans och på egen hand*. Stockholm: Natur och kultur. ISBN 91-27-64964-4

Boken om läsning. (red) Ljungström, Viveka. Hansson, Catharina. (2006) Stockholm: Barnens bokklubb. ISBN 91-85904-40 6

Denscombe, Martyn. (2000) *Forskningshandboken- För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur ISBN 91-44-01280-2

Dewey, John. (1980) *Individ, skola och samhälle*. Stockholm: Natur och Kultur. ISBN 91-27-09799-4

Egidius, Henry. (1999) *Pedagogik för 2000-talet*. Stockholm: Natur och kultur. ISBN 91-27-08210-5

Hargraves, Andy. (2004) *Läraren i kunskapssamhället: i osäkerhetens tidevarv*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-02897-0

Hjälme, Anita. (1999) *Kan man bli klok på läsdebatten*. Solna: Ekelunds Förlag AB. ISBN 91-6461315-1

Kullberg, Birgitta. (1992) *Vi lyssnar till barnen som lär sig läsa och skriva*. Göteborg: Förlagshuset Gothia. ISBN 91-5261985-0

Skolverket (2006) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*. Stockholm: Fritzes. ISBN 91-85545-01-5, 978-91-85545-01-8

Marton, Ference & Booth, Shirley. (2000) *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01027-3

Populärkulturen och skolan. (red.) Persson, Magnus. (2000) Lund: Studentlitteratur. ISBN: 91-44-01413-9

Pramling Samuelsson, Ingrid & Mårdsjö, Ann-Charlotte. (1997) *Grundläggande färdigheter – och färdigheters grundläggande*. Lund : Studentlitteratur. ISBN 91-44-61951-0

Rönnerberg, Margareta (1997) *Tv är bra för barn*. Stockholm: Ekerlids Förlag. ISBN 91-88594-65-3

Skolverket (2002) *Kursplaner och betygskriterier 2000*. ISBN 91-38-31729-X

Steinberg, John M. (1994) *Den nya inläringen*. Solna: Ekelunds Förlag. ISBN 91-7724-624-1

Stensmo, Christer. (1994) *Pedagogisk filosofi*, Lund: Studentlitteratur, ISBN 91-44-37-94-1-2

Svedner, Per Olov. (1999) *Svenskämnet och svenskundervisningen- närbilder och helhetsperspektiv*. Uppsala: Kunskapsföretaget i Uppsala AB. ISBN 91-89040-17-1

Säljö, Roger. (2005) *Lärande och kulturella redskap- Om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Falun: Nordstedts Akademiska Förlag. ISBN 91-7227-443-3

Teleman, Ulf. (1991) *Lära svenska- Om språkbruk och modersmålsundervisning*. Stockholm: Liber AB. ISBN 91-21-11396-3

Thomsen, Sigrid. (1980) *Vilja läsa men inte kunna*. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag AS. ISBN 91-27-01073-2

Sträng-Haraldsson, Monica. (1995) *Vägar till elevers lärande*. (red): Lendahls, Birgit. Runesson Ulla. Lund: Studentlitteratur ISBN 91-44-61411-X

BILAGA A

Medvetenhet om egen läsutveckling hos elever från förskoleklassen samt skolår tre - var ser elever lärande utanför skolans gränser?

1. Var läser du någonstans? Vad läser du då? Alt. Ser du bokstäver eller ord någonstans?
2. Vet du någon annanstans än ovanstående alternativ som du läser på? Fler alternativ? Vad är det för någonting du läser där?
3. Om du inte hade gått i skolan, vart tror du att du hade lärt dig läsa?
4. Pratar du med någon om det du läser när du inte är i skolan?
5. Brukar du vara i affären?
6. Om du går i affären, tycker du att du läser där? Vad läser du då?
7. Brukar du vara på biblioteket?
8. Om du befinner dig på biblioteket, tycker du att du läser där? Vad läser du då? Alt. Hittar du ord eller bokstäver där?
9. Om du är hemma där du bor, tycker du att du läser något där? Vad läser du då? Alt. Hittar du ord eller bokstäver där?
10. Brukar du titta på TV?
11. Om du tittar på TV, tycker du att du läser där? Vad läser du då? Vilka program lär du dig av då? Alt. Hittar du ord eller bokstäver där?
12. Har du någon dator hemma?
13. Tycker du i så fall att du läser där? Vad är det du läser då? Alt. Hittar du ord eller bokstäver där?